

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA KRAJOWEGO

Zbiór artykułów *Textus, pictura, musica. Średniowieczny kodeks rękopiśmienny jako przedmiot badań interdyscyplinarnych* (Jakubek-Raczkowska, Czyżak, red. 2022) wydany jako trzeci tom toruńskiej serii „Studia nad Skryptorium i Spuścizną Rękopiśmienną Średniowiecza” „...integruje wyniki badań nad kodeksami, które były podejmowane z uwzględnieniem różnych perspektyw – literaturoznawczej, źródłoznawczej, kodykologicznej, muzykologicznej i zabytkoznawczej” (s. 7). Artykuły zostały pogrupowane w czterech działach. W części pierwszej, zatytułowanej „Textus” znalazła się między innymi liturgioznawcza analiza porównawcza ewangeliarzy grupy Kodeksu Wyszehradzkiego i *missale plenarium* z Gniezna autorstwa Michała Sołomieniuka. Studium poświęcone iluminacjom XIV-wiecznej księgi liturgicznej *Novum passionale de sanctis* (Symon Tracz) zawiera dział „Pictura”. Z tekstów działu „Musica” wymienić można szkic Piotra Ziółkowskiego *Rękopisy liturgiczne krzyżackiej proveniencji jako źródła muzyczne. Problemy i perspektywy badawcze*. Tom zamykają artykuły pomieszczone w dziale „Traditio” poświęcone, prowadzonej głównie przez biblioteki, ochronie konserwatorskiej, konserwacji, restauracji, a także digitalizacji i upowszechnieniu kodeksów rękopiśmiennych. Starannie wydanej publikacji towarzyszą liczne ilustracje.

Sopockie wydawnictwo Smak Słowa przybliżyło polskiemu czytelnikowi ciekawą pozycję książkową. Zaletą książki dwóch amerykańskich autorów Andrew Pettegree i Arthura Weduwena *Biblioteki. Krucha historia* (Pettegree; Weduwen, 2022) jest eseistyczna, przejrzysta, a zarazem erudycyjna narracja, wzbogacona anegdotami, cytatai, ilustracjami. Autorzy śledzą losy bibliotek począwszy od świata starożytnego, Biblioteki Aleksandryjskiej, poprzez średniowiecze, renesans, oświecenie, czasy nowożytne, współczesność, pokazując tytułową kruchość bibliotek, podlegających m.in. zaniedbaniom, zniszczeniom fizycznym, rozproszeniu, przy jednoczesnym trwaniu idei biblioteki. „Jest to zatem opowieść pełna niespodziewanych zwrotów akcji. Czym jest biblioteka? Każde pokolenie musi znaleźć własną odpowiedź na to pytanie. Niektóre z bibliotek opisanych w tej książce to zwyczajne, prywatne zbiory, odzwierciedlające indywidualny gust swoich twórców, podczas gdy inne są wielkimi przedsięwzięciami, pomnikami dumy narodowej, a nawet wyrazem dążenia do aleksandryjskiego celu zgromadzenia sumy ludzkiej wiedzy” (s. 14).

Interesujące badanie dotyczące gromadzenia i udostępniania w bibliotekach książek dla dzieci, które można uznać za kontrowersyjne, zaprezentowali Magdalena Paul i Michał Zajac w książce *Otwarcie/ostrożni! niezdecydowani. Opinie i postawy bibliotekarzy publicznych względem kontrowersyjnych książek dla dzieci* (Paul; Zajac, 2022). Autorzy przedstawili za-

gadnienia związane z badaną problematyką, takie jak obecność tematu kontrowersyjnych książek dla dzieci w publicystyce, mediach społecznościowych, literaturze fachowej, próby definicji książki kontrowersyjnej dla dzieci. Na potrzeby badania zostało wytypowanych pięć tytułów książek dla dzieci, nazwanych umownie wskaźnikowymi, które zostały użyte w serii pytań sondażowych skierowanych do bibliotekarzy. W jednej z konkluzji podsumowującej wyniki badania autorzy stwierdzili: „Polskie środowisko bibliotekarskie, tak jak zostało ono sportretowane przez nasz sondaż, ani nie jest gotowe na bezkrytyczną akceptację kontrowersyjnych książek, ani ich pryncypialnie nie odrzuca” (s. 208).

Zbiór artykułów *Biblioteki naukowe w świecie cyfrowym i analogowym (Biblioteka..., 2022)* stanowi pokłosie konferencji o tym samym tytule zorganizowanej przez Bibliotekę Główną Politechniki Świętokrzyskiej, która odbyła się w dniach 13-14 września 2022 r. w Ameliówce koło Kielc. Autorzy jedenastu tekstów podjęli próby analizy przemian w bibliotekach naukowych wywołanych technologiami informacyjnymi. Poruszyli m.in. problematykę nowych form i narzędzi komunikacji w zarządzaniu biblioteką akademicką (Stanisława Pietrzyk-Leonowicz, Katarzyna Weinper), roli social mediów w kreowaniu komunikacji z czytelnikiem (Ireneusz Bojanowski), wpływu kompetencji cyfrowych bibliotekarzy na funkcjonowanie biblioteki naukowej (Danuta Stawińska). Z pozostałych materiałów wymienić można przegląd badań dawnej książki i prasy prowadzonych przez bibliotekarzy akademickich w latach 2016-2018 i ich obecności w przestrzeni sieciowej autorstwa Bernardety Cieślik-Iwańskiej, czy też analizę zmiany relacji pomiędzy procesami bibliotecznymi w formie analogowej i cyfrowej w latach 2013-2020 w bibliotekach wyższych szkół technicznych (Jolanta Sobielga).

Syntetyczne opracowanie historii polskiego medioznawstwa przedstawił Tomasz Mielczarek w książce *Medioznawstwo polskie. Ludzie, instytucje, nauka* (Mielczarek, 2021). Głównym przedmiotem pracy jest rozwój polskich badań nad prasą oraz pojawiającymi się kolejnymi środkami komunikowania masowego (praszoznawstwo, medioznawstwo). W rozdziale pierwszym „Przedmiot badań” autor zarysował historię polskich mediów w podziale na prasę, media audiowizualne i Internet. W rozdziale drugim natomiast została naszkicowana historia światowych badań nad mediami. Zasadnicza część książki dotycząca polskich badań medioznawczych została podzielona na trzy rozdziały, w których zaproponowane przez autora cezury czasowe mają odzwierciedlać przeobrażenia nauki o mediach: „Początki polskich badań praszoznawczych” (okres od 1794 do 1953), „W poszukiwaniu paradygmatu” (1954-1989), „Współczesna teoria i praktyka badawcza”. W konkluzjach kończących publikację autor stwierdził m.in.: „Cechą charakterystyczną polskich badań nad komunikacją społeczną i mediami jest ich interdyscyplinarność i odwoływanie się do in-

nych dyscyplin szczegółowych, zarówno z obszaru nauk społecznych, jak i humanistycznych. Gwałtowny rozwój współczesnych mediów powoduje też, że medioznawcy poszerzają swoje kompetencje techniczne” (s. 224).

Publikacja o charakterze poradnikowym *Dodatkowe (pozaustawowe) źródła i formy finansowania samorządowych instytucji kultury* (Barański, 2022) porządkuje wiedzę na temat finansowania kultury i związanych z tym zagadnień organizacyjnych i prawnych. W dwóch pierwszych rozdziałach autor omawia zasady funkcjonowania państwowych i samorządowych instytucji kultury oraz przedstawia ramy prawne i organizacyjne działalności na polu kultury organizacji pozarządowych. W rozdziale trzecim autor szczegółowo omówił sposoby finansowania instytucji kultury: dotacje podmiotowe, celowe, konkursy dotacyjne, zlecenia realizacji zadań publicznych. W kolejnych podrozdziałach został zaprezentowany Narodowy Program Rozwoju czytelnictwa na lata 2021-2025, programy w ramach dotacji Narodowego Centrum Kultury, program Kreatywna Europa 2021-2027, działania różnych fundacji, funduszy i stowarzyszeń w zakresie finansowego wspomagania kultury, formy finansowania kultury ze środków unijnych. Na uwagę zasługują przykłady przydatnych w procesie pozyskiwania funduszy dokumentów (m.in. wzory umów, statutów, wniosków), dostępne także w dołączonym do publikacji suplemencie elektronicznym.

W ramach realizacji projektu „Modernizacja budynku Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu oraz konserwacja i digitalizacja cennych zasobów bibliotecznych” m.in. zostały zdigitalizowane, poddane konserwacji i badaniom zabytkowe atlasy z kolekcji Biblioteki Raczyńskich. Dawny blask odzyskały 23 cenne zabytkowe atlasy w 33 tomach i zostały zaprezentowane w albumie *Theatrum orbis terrarium. Zabytkowe atlasy z kolekcji Biblioteki Raczyńskich* (*Theatrum...*, 2022). W rozpoczynającym tom szkicu autorstwa Adama Krawca *Od Orteliusa do Lelewela. Trzy wieki dawnej kartografii w atlasach ze zbiorów Biblioteki Raczyńskich* można prześledzić kolekcję Biblioteki na tle historii kartografii od XVI do XIX w. Jednym z dwóch najwcześniejszych prezentowanych w albumie obiektów jest znany w tamtych czasach atlas antwerpskiego kartografa Abrahama Orteliusa *Theatrum orbis terrarium*, edycja z 1595 r. Najnowszy zaś to wydany w 1847 r. atlas autorstwa Joachima Lelewela, stanowiący uzupełnienie drugiego wydania jego monografii *Geschichte Polen*.

Nowatorskie przedsięwzięcie, jakim było opracowanie leksykonu opracowawczego (Pokorzyńska; Pronobis-Brzezińska; Wagner, 2023), reprezentującego trzy perspektywy badawcze – bibliologiczną, konserwatorską i historyczno-artystyczną, to efekt współpracy trojga autorów odpowiedzialnych za trzy główne obszary merytoryczne: Elżbiety Pokorzyńskiej (technologia introligatorska), Małgorzaty Pronobis-Brzezińskiej (morfologia, techniki wykonania, problemy konserwatorskie) i Arkadiu-

sza Wagnera (zagadnienia historyczno-artystyczne). „Nadrzędnym celem współautorów leksykonu było uporządkowanie i zebranie w jednym miejscu terminologii uprawoznaczej, dotyczącej wytworów takich rzemiosł jak introligatorstwo, złotnictwo i papiernictwo, w mniejszym stopniu zaś garbarstwo, mosiężnictwo (a ściślej wyrób okuć i zapieć metalowych) czy stolarstwo” (s. 3). Pominięta natomiast została problematyka introligatorstwa przemysłowego. W rezultacie powstała publikacja zawierająca 900 haseł, z odpowiednikami w języku angielskim, francuskim i niemieckim, a także bibliografię obejmującą ponad 800 pozycji polsko- i obcojęzycznych. Ważnym elementem struktury leksykonu są fotografie prezentujące dzieła introligatorskie i ich detale oraz materiały, narzędzia i czynności introligatorskie.

Projekt DKK (Dyskusyjne Kluby Książki) jest adaptacją brytyjskiej idei *reading clubs* – wspólnego czytania i rozmowy o książkach. Z okazji 15-lecia istnienia zaprezentował się w okolicznościowej publikacji *Między stronami. 15 lat DKK Szamotuły* (Cyprowska, 2022) jeden z około 60 klubów w Wielkopolsce – DKK Szamotuły. Książka ma formę kroniki opisującej comiesięczne spotkania klubowiczów począwszy od kwietnia 2007 r., a skończywszy na lutym 2022 r. Książkowe dyskusje odbywały się w szamotulskiej bibliotece publicznej, w kawiarniach, ogrodach członków klubu. Swobodna narracja kronikarskich zapisów autorstwa Romy Cyprowskiej, moderatorki klubowych spotkań, wzbogacona o fragmenty recenzji tworzonych przez członków klubu, ukazuje, jak dyskusje o książkach stają się również okazją do miłego spędzania czasu i zawiązywania się czytelnicznych przyjaźni.

KSIĄŻKI OMÓWIONE

Barański, Robert (2022). *Dodatkowe (pozaustawowe) źródła i formy finansowania samorządowych instytucji kultury*. Gdańsk: ODDK Spółka z o.o. Spółka komandytowa, 243 s., il. ISBN 978-83-7804-786-5.

Biblioteka naukowa w świecie cyfrowym i analogowym. Konferencja naukowa 13-14 września 2022 roku Kielce (Ameliówka) (2022). Kielce: Politechnika Szczecińska, 159 s., il. ISBN 978-83-6667-829-3.

Cyprowska, Roma (2022). *Spotkania między stronami. 15 lat DKK Szamotuły*. Szamotuły: Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Szamotuły im. Edmunda Calliera, 112 s., il. ISBN 978-83-948236-5-9.

Jakubek-Raczkowska, Monika; Czyżak, Marta, red. (2022). *Textus, pictura, musica. Średniowieczny kodeks rękopiśmienny jako przedmiot badań interdyscyplinarnych*. Toruń: Wydaw. Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 303 s., il. Studia nad Skryptorium i Spuścizną Rękopiśmienną Średniowiecza, 3. ISBN 978-83-231-4498-4.

Mielczarek, Tomasz (2021). *Medioznawstwo polskie. Ludzie, instytucje, nauka*. Kielce: Wydaw. Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, 259 s. ISBN 978-83-7133-911-0.

- Paul, Magdalena; Zając, Michał (2022). *Otwarci/ostrożni/niezdecydowani. Opinie i postawy bibliotekarzy publicznych względem kontrowersyjnych książek dla dzieci*. Warszawa: Wydaw. Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, 235 s., il. Biblioteki, Dzieci, Młodzież; 12. ISBN 978-83-65741-83-7.
- Pettegree, Andrew; Weduwen, Arthur der (2022). *Biblioteki. Krucha historia*. Tłum. Agnieszka Nowak-Młynikowska. Sopot: Wydaw. Smak Słowa, 554 s., il. ISBN 978-83-66420-87-8.
- Pokorzyńska, Elżbieta; Pronobis-Brzezińska, Małgorzata; Wagner, Arkadiusz (2023). *Leksykon prawoznawczy*. Bydgoszcz: Wydaw. Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 480 s., il. 978-83-8018-581-4.
- Theatrum orbis terrarium. Zabytkowe atlasy z kolekcji Biblioteki Raczyńskich*. Poznań: Biblioteka Raczyńskich, 203 s., il. ISBN 978-83-9584088-3-8.

Barbara Koryś

Tekst wpłynął do Redakcji 18 sierpnia 2023 r.